

Učiteljski Tovariš

Štanoško političko glasilo UJU — Poverjenišvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. čeh. rač. 11.197. Telefon 3113.

V razmotrivanje.

Vsi znaki v naši organizaciji kažejo, da preživljamo krizo. Kje tiči vzrok?

Prvi znak neenotnosti vsake organizacije je nezaupanje. Nezaupljivost vidi za vsakim ukrepom motiv, ki ga ne more spraviti v sklad ne s tovarštvom ne z duhovno strpljivostjo. To razpoloženje ustvarja od dne do dne težje in nervoznejše ozračje, dokler ne pride do boja med osebnostmi za osebnost. Vsa toleranca in razumevanje stopita v ozadije, prične se boj brez skrupulozne izbire sredstev in je treba temeljitih ukrepov, da se stvari spravijo zopet na pravi tir.

Tako daleč še nismo, in imajo moje misli namen, da uredimo svoje interne zadeve, preden bo prepozno.

Kaj je deklaracija? Ni ne pravilnik ne poslovnik, ki natančno določuje program aktivnega dela, ampak je tako abstrakten pojem, da ga pojmuje le tisti, ki si jo je zapisal v srce in značaj. Je naša zvezda-vodnica in bežišče vseh perspektiv naših poslovnikov in pravilnikov, da celo vsega neoficielnega dela posameznikov. In ni le pisanje namenjeno vodstvu, ampak tudi članstvu!

Najprej je treba, da članstvo spozna idejno trdnost iz deklaracije, organizacijske naloge in njen program. Vzgoja torej!

Vodstvo ni vršilo, ali ni vršilo dovolj intenzivno te naloge? Prav! Ali nima tedaj članstvo vso pravico poznati te napake in zahtevati od vodstva, da krene z napakpoti? Naše članstvo ni nerazsodna masa, ki krene na pravo pot le če jo postavimo pred dovršena dejstva!

Le to v podkrepitve. Kako se ponekod izbirajo delegati? Ne po temeljiti načelni razpravi naših skupnih zadev, ampak v vsej naglici, da se le absolvirajo nova točka dnevnega reda. Kaj so delegati? Ali so nositelji idej pretežne večine, ali zastopniki kompromisa, ali bojovniki za lastna načela? Če vidi kdo v tem majorizacijo, dobro: potem uvedimo tudi v društva proporc, četudi sem mnenja, da je v tem oziru deklaracija dovolj jasna. Ali če je časovna potreba zahtevala proporc navzgor, naj se konsekvntno uveljavi tudi navzdol. Bojim pa se, da bo to tu in tam dovedlo do novih razburjenj, kajti težko si mislim v takem ozračju svobodno obravnavo naših problemov. In z majorizacijo je večkrat tako, da se ustvari, ko se hoče odstraniti.

Vsa smer organizacije je v rokah vodstva in za vse delo v organizaciji nosijo odgovornost osebnosti na vodstvu organizacije? Ne delim sicer tega mnenja, kajti sem prepričan, da mora ves naš delovni program sloneti na temelju skupnega dela vsega organiziranega učiteljstva za splošne in skupne koristi — ali predpostavljam, da bi to bilo res. Kje in kdo so osebnosti, ki bi prevzele novo vodstvo v roke in bi nam dale potrebne garancije, da bi bodisi njih imena, bodisi njih program ne ustvaril novega odpora in nove združitve opozicionalnih sil?

Se to: Pribeleževali smo se korak za korakom dejstvu, da bi postali idejni, vodilni faktorji v državni stanovski organizaciji. Pazimo, da ne izgubimo te pridobitve! Še živi vera v naše sile in zmoglosti, glejmo, da je ne zapravimo. Razčistimo, kar je razčiščenja potrebno doma in tovariško brez takih pretresljajev, ki bi po mojem mnenju lahko dovedli do razkola.

Teh par besed sem čutil dolžnost iznesti v veliki skrb za našo skupnost. In so namenjene vsem, ki enako čutijo in so prepričani, da ni takih ovir, ki bi se ne dale premagati zaradi prepotrebne skupne dela.

J. Ribičič.

Ureditev banske prosvetne uprave.

Z ukinitvijo oblastnih samouprav in velikih županstev so bile vzpostavljene mesto njih banske uprave, katerim je podrejena tudi prosveta. Banske uprave so pričele poslovati 11. novembra t. l. in s tem dnem so velika županstva v likvidaciji.

Ureditev banske uprave, ki pri nas obsega bivšo ljubljansko in mariborsko oblast — z malo izjemo — predpisuje poseben zakon.

Ker preidejo tudi prosvetni posli pod bansko upravo, navajamo iz tega zakona vse one določbe, ki zadevajo prosvetno upravo in imajo z njo zvezo.

§ 1. Ban je na čelu banske uprave in je odgovoren za vse odloke in odredbe, ki jih izda v mejah svoje pristojnosti.

2. Pomočnik bana je pomožni organ in zakoniti namestnik bana. Bana zastopa v primeru zadržanosti v vseh poslih banske pristojnosti. Pomočnik vodi posle, skrbi za skladnost in enoličnost dela in izvaja nadzorstvo nad vsemi oddelki banske uprave po delokrogu, ki mu ga določi ban. V primeru zadržanosti ga zastopa načelnik upravnega oddelka. Pomočnik bana podpisuje vse uradne akte, ki si jih ban ne pridržuje za svoj podpis izrečno, ali v kolikor ni v to določen načelnik oddelka.

§ 3. Banska uprava se deli na oddelke, odseke in referate.

§ 4. Na čelu oddelka je načelnik oddelka. Njemu je podrejeno vse osebje poverjenega mu oddelka. On vodi posle svojega oddelka, izvaja nadzorstvo nad vsemi oddelki, odnosi referati, skrbi za zakonitost, brzino, pravilnost in skladnost dela in je odgovoren za vse posle oddelka.

§ 5. Na čelu odseka je šef odseka, ki je praviloma neposredno podrejen načelniku in kateremu je odgovoren za vse posle odseka. On vodi nadzorstvo nad posli odseka in referata. On lahko odredi, da so posamezni oddelki podrejeni neposredno njemu. V tem primeru se lahko prenesejo na njihove šefe dolžnosti in pooblastila, ki jih ima načelnik oddelka.

§ 7. Pri banski upravi se ustanovljajo naslednji oddelki: 1. splošni oddelki (I.), 2. upravni oddelki (II.), 3. poljedelski oddelki (III.), 4. prosvetni oddelki (IV.), 5. tehnični oddelki (V.), 6. oddelki za socialno politiko in narodno zdravje (VI.), 7. finančni oddelki (VII.), 8. v posameznih banovinah lahko minister za trgovino, in industrijo po potrebi in oceni vsrornega ministrstva ustanovi oddelke za trgovino, obrt in industrijo (VIII.). Kjer te potrebe ni, se ustanovi v splošnem oddelku poseben odsek za te posle.

§ 11. Prosvetni oddelki (IV.) se deli na odsek za osnovno šolstvo in odsek za srednje, učiteljsko in strokovno šolstvo in narodno prosveto.

§ 16. Vsak oddelki banske uprave ima svoj pisarniški oddelki, ki vodi poseben delovni protokol in register.

§ 26. V vsaki banovini se ustanovi banski svet kot posvetovalni organ bana. Banski svet šteje v savski in dunavski banovini po 30 članov, v vardarski, drinski in moravski po 25 članov, v ostalih banovinah pa po 20 članov. Člane banskega sveta imenuje in odstavlja na predlog bana notranji minister. V banski svet se bodo imenovali v prvi vrsti osebe, ki lahko s svojo strokovno izobrazbo in s svojimi nasveti koristijo interesu banovine. Pravilnik o organizaciji, delu, poslovanju in izdatkih za delo banskih svetov bo predpisal minister notranjih poslov.

§ 39. V delokrog prosvetnega oddelka spadajo:

1. Vsi posli, ki se nanašajo na ustanavljanje, ureditev in delovanje narodnih šol, meščanskih, državnih in privatnih, kakor tudi vseh drugih strokovnih šol.

2. Nadzorstvo nad delom in osebjem srednjih šol.

3. Opremljanje navedenih šol in predlogi za njihovo ustanavljanje in gradnjo.

4. Nadzorstvo nad uporabo šolskih učbenikov.

5. Nadzorstvo in skrbstvo nad vsemi ustanovami v banovini.

6. Nadzorstvo nad vsemi posestnimi družbi v banovini.

Vrhu tega spadajo v delokrog tega oddelka še tiste posli:

Po zakonu o srednjih šolah:

1. Odrejanje komisij za pregled zgradb, prevzetih za srednje šole (§ 6.).

2. Odobravanje pomnožitve oddelkov v srednjih šolah od 16 na 20 (§ 8.).

3. Določanje šolskih področij v banovini (§ 9.).

4. Odobravanje, da se srednješolske knjižnice smejo pretvoriti v javne knjižnice v mestih, kjer ni javnih knjižnic (§ 13.).

Ravno tako lahko odobri, da se v večjih mestih pretvorijo tudi knjižnice ostalih šol v javne knjižnice.

5. Potrjevanje naknadnih vpisov v gimnazije od 30. septembra do 10. oktobra vključno (§ 33.).

6. Potrjevanje vpisov učencev v 5. in 7. razred v smislu zakonske odredbe (§ 35.).

7. Odobravanje razdelitev razredov v oddelke (§ 40.).

8. Odobravanje sklepov o izključitvi iz šole (§ 43., točka 3.).

9. Potrjevanje duplikatov in triplikatov šolskih spričeval in potrdil v zmislu pravil (§ 66.).

Po zakonu o učiteljskih:

1. Nadzorstvo nad internati učiteljskih, glede higijene in discipline (§ 5.).

2. Potrditev, da se nastavniške knjižnice smejo pretvoriti v javne (§ 6.).

3. Imenovanje komisij za prevzem zgradb za učiteljske (§ 10.).

4. Nadzorstvo nad izbiro in nakupom zemljišč za gradnjo zgradb in ostalih potreb učiteljskih (§ 12.).

5. Določevanje razporeda učiteljskih (§ 18.).

6. Briga, da se neprimerne šolske zgradbe nadomeste z drugimi (§ 90.).

Po zakonu o narodnih šolah:

Vse dolžnosti in pravice, ki so jih po tem zakonu imeli oblastni in sreski nadzorniki:

Po ostalih predpisih:

1. Uvedba nadzorstva nad pooblaščenimi knjižnicami.

2. Sodelovanje pri nadzorstvu nad kinopredstavami in skrb, da se ne predvajajo slike, ki bi mogle kvarno vplivati na kulturno in moralno stopnjo šolske mladine.

3. Skrb za splošno prosvetno in kulturno gibanje v banovini.

4. Redno poročanje ministru o nerazvrščenih učnih močeh, kakor tudi o šolskih potrebah teh.

5. Določevanje namestnikov odsotnih in bolnih ravnateljev in upraviteljev, srednjih, učiteljskih in meščanskih šol ter sreskih šolskih nadzornikov na breme banovine.

6. Statistika splošnega šolstva in učencev v banovini ter dostavljanje te statistike ministru prosvete.

7. Da se skličejo sveti vseh ravnateljev in upraviteljev, srednjih, učiteljskih in meščanskih šol in šolskih nadzornikov v banovini koncem šolskega leta in izroče sklepi tega posveta ministru prosvete, kakor tudi

predlogi glede pokritja izdatkov za te posvete iz proračuna.

8. Pri začasnem ukinitju pouka zaradi nalezljivih bolezni ali iz drugih razlogov.

9. Odločanje o prekinjenem ali neprekinjenem pouku po lokalnih potrebah.

10. Poročila ministru o celokupnem kulturnem delu in vzgoji prebivalstva koncem leta.

11. Oddaja ministru tromesečnih poročil o razdelitvi predmetov in razvrstitvi ur, poročil o višjih in nižjih tečajnih izpitih, o razvrstitvi višjih in nižjih tečajnih izpitov ter predložitev poročil po pravilniku o ocenjevanju.

12. Sestava spiskov vseh prosvetnih delavcev ter predložitev prepisa teh spiskov ministru prosvete.

13. Pretres sporov med ravnatelji in nastavniki ter nastavniki med seboj.

14. Reševanje pritožb nastavnikov, ki zahtevajo ponoven pregled in ocenitev njihovega delovanja in uspehov.

15. Predložitev poročila o stanju in gibanju celokupnega pouka v banovini.

§ 60. Banovina je glede svojega delokroga pravna oseba in si pridobiva pravice, od nosno prevzema obveze. Ban predstavlja banovino kot pravno osebo. Državno pravo braniteljstvo zastopa banovino pred sodiščem in v sporih z ostalimi strankami in pred oblastmi ter je dolžno podajati pravna mnenja, ako jih zahteva ban ali druga ustanova in urad.

Splošne vesti.

ČLANSTVU.

Po želji širjega sosveta mi je poverjenstvo zaupalo urejevanje mladinskega lista.

Cenim to zaupanje in zavedam se svoje odgovornosti nasproti učiteljstvu in mladini. Jasno vidim vzgojno moč mladinskega lista, ki mu je naloga iti v najširše plasti našega naroda, v zadnjo našo gorsko naselbino.

Da mi bo mogoče urejevati list tako, kot sem si ga zamislil, mi je potrebna vsestranska opora in pomoč vsega članstva. Mnogo je med tovarišicami in tovariši zmogljivih strodnikov, zbirateljev običajev in narodnih pripovedk, zbirateljev originalnih sestavkov in domislekov mladine, mnogo strokovno izvežbanih — še več morda takih, ki bi pripomogli čim višje, mogoče dvigniti list s svojim nasvetom! Naj se oglase in pomagajo! List je naša skupna zadeva, in če se dvigne, ne bo le moj, ampak vsega učiteljstva ponos! Ugled našega stanu se bo dvignil ali pa padel z listom!

Nič manj važna ni propaganda. Ne le od vsebine, ampak tudi od števila naročnikov je odvisna bodočnost »Našega roda«! Kolikor imam izkušnje, ne bo treba velikih naporov, da razširimo list do maksimuma. Spoznal sem, da zadostuje že par bodrilnih besed z navedbo cene in — naročniki so tu.

Še to: Morda se kdo ne strinja s sedanjim rešitvijo uredniškega vprašanja mladinskega lista. Te prosim, da ločijo vprašanje lista od vprašanja, kdo list urejuje. List mora uspeti — zadeva urednika pa se lahko definitivno reši na skupščini.

Josip Ribičič.

ŠTAMPILJE

izvršujem po novih naredbah tako j

ANTON ČERNE

GRAVEUR

LJUBLJANA

KONGRESNI TRG 10.

LISTEK.

† Adolf Sadar.

Dne 9. novembra 1929. je ob 11. uri preminul ravnatelj oblastnega deškega vzgajališča tovariš Adolf Sadar.

Rodil se je 10. maja 1873. v Škofji Loki kot sin tamkajšnjega nadučitelja in bivšega šolskega nadzornika za srez Kranj, Lovro Sadarja. Bil je član pristne učiteljske rodbine, kajti njegovi predniki so bili že pred 200 leti učitelji in je učiteljevanje prehajalo na potomce nepretrgoma od roda do roda. Brat njegovov, Vendelin Sadar je tudi učitelj. Njegova prva žena pok. Cilka roj. Krek je bila iz učiteljske družine, po njeni smrti se je poročil s šolsko upraviteljico g. Marico roj. Kleinmayerjevo.

Službovanje je nastopil l. 1893. na Vipavskem v Budanjah. Od tu je prišel l. 1909. v Ljubljano na II. mestno deško šolo, potem po 4 letih na dr. vzgajališče, kjer je postal l. 1920. ravnatelj na zavodu.

V njegovem delovanju ga je predvsem določila izredna marljivost, vestnost in srčna dobrotla. Najbolj se je uveljavil v vzgajališču. Temu je posvetil posebno pozornost in zanimanje, kajti uspešno delovanje na takem zavodu motijo vse drugačne ovire, kot so običajne na drugih šolah. Poleg specialne iz-

obrazbe za tako delo je potreben v prvi vrsti altruističen značaj, kar je rajni v resnici bil. Le v dobrih rokah more postati vzgajališče resnična dobrotla za narod. Vse njegovo delo je bilo posvečeno vzgoji one mladine, ki je imela to nesrečo, da do vstopa v zavod ali sploh ni bila deležna vzgoje, ali pa je imela slabo, zgrešeno vzgojo. Koliko truda, skrbi, samozatajevanja in trošenja sil je bilo v tem njegovem delu! Kolikokrat so se pojavljale take ovire, da se je moral večkrat vprašati: čemu to? zakaj vsi ti naporji? ali je res potreba giniti v njih? Toda njegova marljivost, zvestoba do dela in ljubezen do gojencev so premagale vse te ovire, ki so se zdele nepremagljive. Da! Ljubezen, ta je našla pot preko vseh ovir.

Savski ban dr. Šilović, veliki narodni zaščitnik in Hrvatskem, ki dobro pozna ustroj in delovanje vzgajališč doma in v tujini, je kakor tudi znani vzgojitelj dece Don Bosco, nastavljal geslo za voditelje takih zavodov: »Ljubezen je vse, brez ljubezni ni nič!« Sadar si je sam zapisal to geslo v srce, ker je uvidel, da vzgoja brez ljubezni je mrzla stvar, ki ne more uspevati. Gojenci v zavodu, ta mlada bitja, razočarana po grenkobah življenja, povsod obsovarjena, nikoli deležna ljubezni, ta mlada bitja so začudeno obstala, ko jim je ravnatelj prinesel ljubav naproti. V tej ljubezni so dobila zaupanje do njega in s tem zaupanjem je on znal graditi plemenita čuvstva v njihovih srcih. Ta lju-

bezen je zapustila ogrevajoč plamen še potem v deških srcih, ko so gojenci zapustili zavod in prišli v vrvež življenja.

Vidim ga sedečega pri pisalni mizi s sklonjeno glavo in nagubanim čelom, kajti zopet je morda prišlo kakšno razočaranje ali neljuba neveselost. Pa mu prinese poštar pismo in ko ga odpre, vidi, da mu piše nekdanji učenec in se mu zahvaljuje za opomine in vso dobro vzgojo, javlja mu, da je našel trdna tla poštenja in delavnosti. Pa se zvravnopogojna ravnateljstva glava, gube na čelu izginejo, ljubezn, ki jo je on oddajal, se sedaj dahnila iz pisma v njega. Človek s takim zlatim srcem je rad žrtvoval trud, skrbi in vse hudo za sladkost enega samega takega trenutka.

Njegova ljubezen do gojencev pa ni bila uravnana samo za duševne dobrine, on je znal prav dobro gospodariti v zavodu in skrbel, da so imeli gojenci redno zadostno in tečno hrano ter potrebno obleko, perilo in obuvalo.

Ista ljubezen, ki jo je gojil do gojencev, je bila posvečena nameščencem. Strogost v pravem času, drugače pa naklonjenost in podpora v nasvetih so bile vedne spremljevalke uradnega poslovanja. Nameščencu je bil svetel vzgled čebelične marljivosti in zvestobe do dela.

To njegovo delovanje ni moglo ostati neopaženo, dobil je mnogo pohvalnih pri-

znanih, pred kratkim časom je bil odlikovan z redom sv. Save.

Rajni se je udeleževal tudi v izvenšolskem delu. Bil je dober pevec, obdarovan z mogočnim basom, ter večje pevovodja. Za časa službovanja na Vipavskem si je vzgojil pevski zbor, ki je slovel kot eden najboljših daleč naokoli. Tudi pozneje: v Ljubljani, je ostal zvest lepi glasbi. Učil je nekaj časa zbor Prosvetnega društva pri sv. Petru, cerkveno petje v kapelici vzgajališča je vodil do zadnjega, istotako petje pri kongregaciji. Zanimivo je, kako si ga je predstavljala učenec III. razreda pri spisu: »Misli ob smrti g. ravnatelja.« Piše: »Mislim si, da je g. ravnatelj še živ in da igra na koro, po kapelici se pa lepo razlega njegov glas, ki poje Ave Marija.« Več drugih učencev je pa napisalo, da se jim je zdelo, ko so ga gledali na mrtvaškem odru, da je gnil z roko, glavo itd. Vročja želja, da bi ga videli še živega, jim je pripomogla do te žive predstave.

Bil je skromen, tih značaj, pa dosleden. Strogo veran, resnično pobožen je dajal v tem lep zgled vsem, posebno pa gojencem v zavodu.

Že delj časa ga je mučila bolezen v želodcu, radi te je moral že enkrat k operaciji. Bil je od države upokojen, a ljubezen do dela in zavoda ga je gnala, da je vstal še honorarni ravnatelj v službi bivšega oblastnega odbora. Avgusta t. l. je odpovedal tudi to službo in s 1. novembrom vstopil v pokoj.